

forradalmat Moszkvában élte át. Azt mondja: a forradalom véresebb volt és sokkal nehezebb s még ma is sokkal nagyobb árat kell érte fizetni, mint ahogy ő azt gondolta fiatalkorában. Azt mondja: nem tudott és nem tud bolsevik lenni azért, mert a szocializmus is — így fejezi ki magát — a szocializmus is a gyakorlatban kegyetlen és rengeteg igazságtalansággal jár együtt s ami a legrosszabb: nagyon sokszor szívtelen az emberekkel szemben. De azt mondja: ha Szovjetországot megtámadják, ő is elmegy háborúba, hogy megvédje.

Sokszor vagyok itthon, egyedül s lévén neki szabadnapja, bekopog hozzám s beszélgetünk. Arról, hogy milyen nehéz éveket élt át s hogy ma is még milyen nehéz itt az élet. Nem magáról beszél: feleségével együtt ő megkeres havi 500 rubelt s ehhez hozzá most még azt is, amit mi fizetünk a szobáért. Ők valahogy megvan-nak még. De az üzembn, ahol dolgozik, a gép-író nő havi fizetése 125 rubel. S egy vasúti munkásnak, akinek nincs kvalifikációja — „cserni rabocsi” — havi 64 rubel a keresete. Ami őt illeti, neki nem volna kedve még ha lehetne se, nyugatra menni, de még ebben a korban is valahova elmenne, ha lehetne: Palesztinába. De nem lehet. A cionizmus itt meg van tiltva.

Hallgatom és a szemem előtt ott táncol az óriási betűkkel kirajzolt jelszó, melyet a „fiskulturális parad” napján száz és ezer rudakra tűzött nagy Sztálin-portré áradatában a fejek felett az egyik gyár munkásai hordoztak a menet élén átvonulva a városon.

„Szpaszibo tovarisu Sztálinu dlja csasztljivuju zszijnj!”

Ostobaság és aljasság, amilyenre csak ellenség képes, a forradalom bűnűl róni fel, hogy a Szovjetunióban az emberek óriási többsége rettenetesen lakik, nagyon rosszul öltözködik és nem eszik eleget. Gyűlölködő, mindenre elszánt ellenségtől körülzárt, ostromolt vár védelmezőinek bűnűl róni fel, hogy a várban nehéz az élet? A várbeliek büszkén mutathatnak rá, hogy az ostromlott vár napról napra bevehetetlenebb és hogy mi minden az, amit a bekövetkező nagy győzelemnek ezek a kovácsai mégis, mindennek ellenére itt nap nap után építenek és teremtenek. Sose látott óriási erőfeszítés, melyből gyerektől az aggastyánig mindenki kivette és kivesszi részét s melyre mindnyájan büszkék lehetnek, büszkék az állhatatos harcok öntudatával.

De miféle jelszó ez a köszönet Sztálin elvtársnak, ez volna forradalmi jelszó? És miféle bánásmód az emberekkel, akik épp azért érdemelnék bámulatot, mert kiáltó nélkülözéseik ellenére, egyre újabb nehézségek között is kitar-tanak a nagy eszme nagy célja mellett — ezekkel a rongyokban járó, alig jól lakó emberekkel azt mondatni: huj, huj, lakodalom az élet?

Mondatni — mert ha valamit tudok, hát azt már igazán tapasztalatból tudom, hogy itt egy ilyen jelszót ekkora betűkkel nem írnak százazrekre menő tömeg zászlajára egy ember vagy egy csoport egyéni elhatározásából. A Szovjetunióban hivatalos felső jóváhagyás, sőt rendelet nélkül egy betű, egyetlen ékezet sem lát napvilágot. Jó lett volna hinni, hogy ebben az esetben mégis csak valami túlbuzgó, arcátlan hízkelkedési kísérletről van szó. Az ilyen feltevést alaposan megcáfoltam, hogy azóta, mintegy varázsütésre házak falán, villamoson s ma már a boltban is, ahol a kenyeret vettem, nagy és kis nyomtatott falragaszok ennek a „szpaszibo”-nak a szövegével öklözték a szemem.

BEKÖSZÖNTŐ

Hóvirág a kertben

Hogy szeret valaki?
Nem tudom. Meglehet.
Most ez nem is fontos.
Csak üres lelkemet
szeretném bevetni,
a kifagyott kertet.

Ettől a tavasztól
sem várok már sokat,
emberibb az álmom,
szeretném
ha szerelmes lennék,
csak egy csöppet, kicsit,
csak egy hóvirágnyt
s hogyha rámköszönnek
az orgonás esték,
csak egy kicsit fájjon,
hogy a virágokat
előlem lenyesték.

Töredék

Láttál már nagyszemű barkát a hegyen?
Virágzó almafát a dombokon?
Láttál már mosolygó ifjút,
amint gyengéden tűzte fel
lánykája blúzára a virágot?
Megérted-e,
ezt a gyönyörű szép világot?

BERKI ILONA

Mindig úgy képzeltem, hogy csak a szocializmus ellenségei becsülik alá a tömegek ítélőképességét. De lehet-e az ilyen jelszóról azt állítani, hogy az nem a tömegek ítélőképességének narkotizálása s nem is a propaganda, hanem a reklám legalantasabb eszközeivel?

Látogatás Rákosi Zoltánnál. Szerinte Sztálinnak ez a kultusza reálpolitika, a pártnak van rá szüksége — szerinte a tömegek adott alacsony szellemi színvonala teszi szükségessé, hogy a párt ilyen eszközökkel adjon a saját tekintélyének mágikus jelleget. De hogy lehet akkor — kérдем én — remélni, hogy a tömeg felemelkedik majd egyszer erről az alacsony szellemi színvonalról?

Most már nincs időnk ezen dolgozni — mondja Rákosi Zoltán. — Minden nap kitörhet a háború. S háború esetére szükség van egy minden kétséget kizáró, minden kétséggel szemben immunis, megközelíthetetlen tekintélyre.